

Verohallinto

Harmaan talouden torjunnan nykytila
Verohallinnon operatiiviseen toimintaan liittyvät harmaan torjunnan hankkeet

VERO SKATT

Onnistumiset harmaan talouden torjunnassa

- **Verohallinnon kehitystyö erilaisten menetelmien ja työkalujen osalta on ollut merkittävää**
  - saatujen ja hankittujen vertailutietojen monipuolinen ja tehokas hyödyntäminen kohdevalinnassa
  - riskienhallinta on keskitetty: kohdevalinta on osuvaa ja analyysit tuottavat merkittäviä harmaan talouden kohteita sekä verotarkastukseen että muuhun valvontaan
    - Osumatarkkuus harmaan talouden tapauksissa yli 90 %, rikosilmoitusharkintaan kohteista noin 80 %
    - Verotarkastuskertomusten laatu on parantunut erikoistumisen ja laadunvarmistuksen ansiosta

- **Reaaliaikainen tietojenvaihto Suomen ja Viron välillä liittyen palkka- ja alv-tietoihin**
  - Vastaavia järjestelmiä ei kansainvälisesti juuri ole, tukee valvonnan toteuttamista ja sen reaaliaikaisuutta
  - Jatkokehittämisestä on jo sovittu, joten tietojenvaihdon ala tulee kasvamaan

- **Suomen Verohallinto on myös yhtenä ensimmäisistä verohallinnoista liittynyt kansainväliseen FCInet-tietoverkostoon**
  - Odotetaan merkittävää talousrikostorjunnan työkalua tulevaisuudessa (nopea tietojenvaihto)

Onnistumiset harmaan talouden torjunnassa

- **Harmaan talouden resurssien pysyvyys (270 htv)**
  - Toteutunut Verohallinnon pääjohtajan 20.10.2020 tekemällä resursseja koskevalla sitoumuksella tarkastusvaliokunnalle
- **Verohallinto on oma-aloitteinen tietojenvaihdossa, kun havaitaan laiminlyöntejä tai väärinkäytöksiä muiden valvovien viranomaisten toimialalle kuuluvista asioista** (esim. ETK, Kela, AVI, Rahanpesun selvittelykeskus)
- **Tiivis kansainvälinen yhteistyö, esimerkkinä yhteispohjoismainen uhkakuvatyö ja yhteiset koulutukset**
  - Aiheina mm. rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen tunnistaminen tai korruption havainnointi
- **Ennalta estävä toiminta harmaan talouden torjunnassa on Verohallinnossa onnistunutta ja sen ala kasvaa**
  - Valitse luotettava kauppakumppani
  - Tunne asiakkaasi ja kauppakumppanisi
  - **Kaupunkiyhteistyö** (koulutusta ja keskustelutilaisuuksia)
    - Miten valita sopimuskumppaniksi velvoitteensa asianmukaisesti hoitavia yrityksiä ja miten tästä saadaan esim. kilpailutustilanteissa riittävästi tietoa harkinnan taustalle
    - Käydään läpi harmaan talouden torjunnan näkökulmasta kaupunkien menettelyitä, ohjeita ja strategioita hankintojen, päätöksenteon ja valvonnan osalta, huomioiden myös korruptio ja sidonnaisuude
-

Harmaan talouden torjuntaan liittyvä kehitystarpeet

- **Verohallinnon ja esitutkintaviranomaisten reaaliaikaisten tarkastusten/tutkintojen määrä on laskenut merkittävästi viime vuosien aikana:**
  - 2018 117
  - 2019 93
  - 2020 47
  - 2021 42 (tilanne 31.10.2021)

- **Poliisin valmius reaaliaikaiseen yhteistyöhön on erittäin rajallinen erityisesti pääkaupunkiseudulla, missä myös lähtökohtaisesti vaativimmat ja laajimmat veropetostapaukset nousevat esiin**
  - Tulevaisuudessa myös muut viranomaiset tuottavat analyysitoiminnan ja resurssoinnin kehittyessä aiempaa enemmän painetta Poliisin talousrikostutkintaan, myös reaaliajassa tehtävien yhteistarkastusten osalta
  - Verohallinnon ja Poliisin on hyvin vaikea päästä yhteistarkastusten osalta sille tasolle, missä on oltu aiemmin
  - Tämä hankaloittaa laajojen ja monimutkaisten tapausten tutkintaa ja johtaa myös osittain päällekkäiseen työhön

- **Verohallinto näkee, että sujuvan viranomaisyhteistyön varmistamiseksi sekä harmaan talouden torjunnan kokonaisuuden ymmärtämiseksi Suomessa tulisi selvittää talousrikostorjunnan tila kokonaisuutena**
  - Kaikkien keskeisten harmaan talouden torjuntaviranomaisten tulisi olla tässä tarkastelussa mukana

Harmaan talouden torjuntaan liittyvä kehitystarpeet

- **Operatiivisen harmaan talouden torjunnan osalta koronapandemia on vaikuttanut viranomaistoimintaan:**
  - reaaliaikainen valvonta eli toimiston ulkopuolella paikan päällä tehtävä valvonta on ollut hyvin vähäistä ja sama vaikutus on ollut myös viranomaisten yhteisvalvontaan
  - Tilanne on mahdollistanut aiempaa enemmän sen, että velvoitteita laiminlyövät tahot ovat pystyneet toimimaan valvonnan ulkopuolella
  - Rakennusalan osalta jo aiemmin alalle luodut menetelmät mm. työmaiden omavalvontaan liittyen ovat toisaalta mahdollistaneet korona-aikanakin Verohallintoon annettavien ilmoitusten oikeellisuuden tiettyjen työmaiden osalta

- **Koronapandemia on vaikuttanut myös siihen, että muun muassa verotarkastajat ovat työskennelleet ja tutkineet tapauksia pääasiassa etätyössä**
  - Kommunikointi tapahtunut etäyhteyksillä > tapausten yhteinen läpikäynti on vähentynyt ja vaatii opettelua
  - Vaikutuksia jossakin määrin työn tehokkuuteen, koska tapaukset ovat monimutkaisia ja niiden yhteinen työstäminen tehostaa ratkaisuiden löytymistä

Toimenpideohjelman toteutuminen: nostoja

- **Toimenpideohjelman hankkeiden sujuvan edistämisen kannalta haasteellista on ollut jossakin määrin se, että tarvittavaa resurssia ei ole kaikissa tarvittavissa vaiheissa saatu ministeriötasolta tueksi**
  - Asioiden valmisteluun on käytetty usein suuri työmäärä, joten näemme tärkeäksi sen, että eri ministeriöiden vastuualueille osoitetut hankkeet etenisivät suunnitellulla tavalla
  - Yhteisen tavoite: asiat etenevät ja vastuuministeriöiden tehtävänä on omalta osaltaan pohtia eri hankkeiden edistämisen edellytyksiä ja etsiä aktiivisesti keinoja niiden toteuttamiseen
    - Tässä on vielä jossakin määrin kehitettävää ja toivomme, että hankkeet saadaan toteutettua suunnitelluissa aikatauluissa

- **Hanke 3.3 - verotarkastajien toimivaltuudet ja tarkastusoikeudet:**
  - Toimivaltuudet ovat jääneet jälkeen vertailussa joihinkin muihin kansallisiin viranomaisiin, vaikka Verohallinto on esimerkiksi harmaan talouden torjunnan osalta yksi keskeisimmistä valvontaviranomaisista
  - Nykylainsäädännön mukainen, vapaaehtoisuuteen perustuva verovelvollisen esittämis- ja selvittämisvelvollisuus tarkastuksen aikana on vanhentunut ja kansainvälisestikin vertailtuna riittämätön
  - Verohallinnon asiantuntemus on veropetosten tunnistamisessa ja tutkimisessa on tunnustettu useassa maassa ja toimivaltuudet turvaisivat sitä, että veropetoksia ja harmaata taloutta voidaan paljastaa poliisin resursseista huolimatta

Toimenpideohjelman toteutuminen: nostoja

- **Tarkastusoikeuksia ja toimivaltuuksia parantamalla saataisiin myös prosessiekonomisia hyötyjä ja Verohallinnon lähtökohdista johtuva tarve viranomaisyhteistyötarkastuksille vähenisi**
  - Paremmat toimivaltuudet parantaisivat aineistojen hankkimista ja näytön esittämistä erityisesti harmaan talouden tapausten selvittämisessä
  - Paremmalla aineistolla tuotettaisiin laadukkaampia ja todistusvoimaisempia verotarkastuskertomuksia ja prosessi nopeutuisi
  - Muut viranomaiset saisivat omaa toimintaansa varten laadukkaampaa tietoa

- **Tarkastusoikeuksiin liittyviä toimivaltuuksia ajantasaistamalla harmaan talouden tarkastuskohteissa tietoa saataisiin entistä paremmin verovelvolliselta itseltään ja näyttö paranisi asioiden selvittämisessä:**
  - liiketoimintaan liittyvien järjestelyiden todellinen luonne
  - todellisten toimijoiden selvittäminen (bulvaanien käyttö, todelliset toimijat taustalla)
  - kiinteän toimipaikan määrittämiseen liittyvät seikat
  - kuittikauppatapaukset
  - käteisen rahan rahavirrat
  - pimeät palkanmaksut ja pimeät työntekijät mahdollisine tuntikirjanpitoineen
  - kassajärjestelmämanipulaatiotapaukset

Toimenpideohjelman toteutuminen: nostoja

- **Voimassa olevien säännösten mukaan verotarkastajalla ei ole oikeutta missään oloissa itse ottaa tarkastettavaksi kirjanpitoaineistoa tai ottaa sitä haltuunsa vastoin verovelvollisen tahtoa esimerkiksi Verohallinnon tiloihin tarkastettavaksi**
  - Koska Verohallinnolla ei ole nimenomaista oikeutta tarkastaa verovelvollisen aineistoa, poliisin antama virka-apu ei voi myöskään laajentaa Verohallinnon toimivaltuuksia

- **Nykytilassa erityisesti ongelmia liittyy arvioverotukseen, näytön hankkimiseen ja verotuksen kohdistumiseen oikeaan verovelvolliseen.**
  - Jos verovelvollinen kieltäytyy toimittamasta, jää liiketoiminnan luonteen selvittäminen hyvin usein vajaaksi
  - Tällöin maksuunpanopäätökset perustuvat suurelta osin kolmansilta osapuolilta saatuihin tietoihin, jotka eivät välttämättä kaikissa tilanteissa kerro kaikkea liiketoiminnan todellisesta luonteesta
  - Verotus voi esimerkiksi kohdistua väärään verovelvolliseen (bulvaani), kun todellinen toimija jää puutteellisten tietojen vuoksi selvittämättä

- **Aineiston otto-oikeus on mm. seuraavilla kansallisilla viranomaisilla:**
  - KKV, Fiva, Energiavirasto, DVV, AVI, ELY-keskus ja Ruokavirasto, PRH, VTV ja ETK

Toimenpideohjelman toteutuminen: nostoja

- **Hanke 3.1. Toimenpideohjelman hankkeessa tavoitteena on kehittää viranomaisten tietojenvaihtosäännöksiä harmaan talouden toimijoiden tunnistamiseksi ja torjunnan tehostamiseksi**
  - Harmaan talouden ja talousrikollisuuden tehokas torjunta edellyttää viranomaisen kykyä tunnistaa harmaan talouden toimijat, joten rikostaustatietojen hyödyntäminen on yksi toimenpideohjelmassa mainittu kehitystarve
  - Vastuuhenkilöiden tai tosiasiallisten toimijoiden aiempi rikollisuus on usein yhteydessä häiriöihin yrityksen verotukseen liittyvien ja muiden lakisääteisten velvoitteiden hoitamisessa
  - Rikostaustatiedon käyttö osana riskiasiakkaiden tunnistamista parantaisi ja tehostaisi valvontatarpeen havaitsemista

- **Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta edellyttää sitä, kaikki hallinnonalat ymmärtävät ilmiökentän kokonaiskuvan ja osallistuvat aktiivisesti haasteiden ratkaisemiseen**
  - Verohallinnon tietotarve mahdollisimman reaaliaikaisiin tietoihin tulisi tunnistaa muillakin hallinnonaloilla
  - Koska on nähtävissä selkeästi toimijoiden ammattimaistumista, Verohallinto voisi torjua ns. hallinnollisesti harmaata taloutta hyödyntämällä riskienhallinnassa rikostaustatietoa yhtenä kriteerinä lukuisten muiden riskikriteerien joukossa
  - Harmaan talouden torjuntaa ja väärinkäytösten ehkäisyä olisi tällöin mahdollista toteuttaa nykyistä paremmin jo ennakolta

- **Rikostaustatietojen hyödyntäminen Verohallinnon riskienhallinnassa edellyttää säännösmuutoksia rikostaustatietoja koskeviin tietojenvaihtosäännöksiin**